Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

6. november 2012 *

Liikmesriigi kohustuste rikkumine — Sotsiaalpoliitika — Võrdne kohtlemine töö saamisel ja kutsealale pääsemisel — Direktiiv 2000/78/EÜ — Artikkel 2 ja artikli 6 lõige 1 — Siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt peavad kohtunikud, prokurörid ja notarid 62-aastaseks saamisel teenistusest lahkuma — Õigustatud eesmärgid, mis põhjendavad erinevat kohtlemist võrreldes alla 62-aastaste töötajatega — Üleminekuperioodi proportsionaalsus

Kohtuasjas C-286/12,

mille ese on ELTL artikli 258 alusel 7. juunil 2012 esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi,

Euroopa Komisjon, esindajad: J. Enegren ja K. Talabér-Ritz, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

hageja,

versus

Ungari, esindaja: M. Z. Fehér,

kostja,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Tizzano (ettekandja), kohtunikud A. Borg Barthet, M. Ilešič, E. Levits ja J.-J. Kasel,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik A. Impellizzeri,

võttes arvesse Euroopa Kohtu presidendi 13. juuli 2012. aasta määrust, millega otsustati lahendada kohtuasi Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 23a ja Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 133 ette nähtud kiirendatud menetluses,

arvestades kirjalikus menetluses ja 1. oktoobri 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

olles ära kuulanud kohtujuristi,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: ungari

otsuse

1 Euroopa Komisjon palub oma hagiavalduses Euroopa Kohtul tuvastada, et kuna Ungari on võtnud vastu õigusnormid, mille kohaselt peavad kohtunikud, prokurörid ja notarid 62-aastaseks saamisel teenistusest lahkuma, mis viib erineva kohtlemiseni vanuse alusel, ilma et see oleks õigustatud eesmärkidega põhjendatud või vähemalt taotletavate eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik, siis on Ungari rikkunud nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79), artiklist 2 ja artikli 6 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

2 Direktiivi 2000/78 artikkel 1 sätestab:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on kehtestada üldine raamistik, et võidelda usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise vastu töö saamisel ja kutsealale pääsemisel ning tagada liikmesriikides võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine.”

3 Direktiivi artikli 2 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab „võrdse kohtlemise põhimõte”, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist ühelgi artiklis 1 nimetatud põhjusel.

2. Lõike 1 kohaldamisel:

a) peetakse otseseks diskrimineerimiseks seda, kui ükskõik millisel artiklis 1 nimetatud põhjusel koheldakse ühte inimest halvemini, kui on koheldud, koheldakse või võidakse kohelda teist inimest samalaadses olukorras;

b) peetakse kaudseks diskrimineerimiseks seda, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab konkreetse usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikud teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui:

i) kõnealusel sättel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud, või kui

[…]”

4 Direktiivi artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Olenemata artikli 2 lõikest 2 võivad liikmesriigid ette näha, et erinevat kohtlemist vanuse alusel ei peeta diskrimineerimiseks, kui sellel on siseriikliku õigusega objektiivselt ja mõistlikult põhjendatud, tööhõivepoliitikat, tööturgu ja kutseõpet hõlmav õigustatud eesmärk ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

Selline erinev kohtlemine võib muu hulgas seisneda järgmises:

a) tööle ja kutseõppele pääsemise, töö saamise ja kutsealale pääsemise ning töölt vabastamise ja palga eritingimuste kehtestamine noortele, vanematele töötajatele ja hooldamiskohustusi täitvatele isikutele, et edendada nende kutsealast integreerimist või tagada nende kaitse;

[…]”

Ungari õigus

5 Vastavalt 1997. aasta seaduse nr LXVII, mis käsitleb kohtunike õiguslikku staatust ja töö tasustamist, artikli 57 lõikele 2 oli kuni 31. detsembrini 2011 kohtunikel sisuliselt lubatud olla teenistuses kuni 70. eluaastani.

6 25. aprillil 2011 vastu võetud ja 1. jaanuaril 2012 jõustunud uue põhiseaduse (edaspidi „põhiseadus”) artikli 26 lõige 2 sätestab, et „kohtunikud, välja arvatud Kúria esimees, võivad olla teenistuses kuni üldise pensioniea saabumiseni”.

7 Põhiseaduse üleminekusätete (edaspidi „üleminekusätted”) artikli 12 lõige 1 sätestab sellega seoses järgmist:

„Kui kohtunik jõuab põhiseaduse artikli 26 lõikes 2 sätestatud üldisesse vanaduspensioniikka enne 1. jaanuari 2012, lõpeb tema teenistus 30. juunil 2012. Kui kohtunik jõuab põhiseaduse artikli 26 lõikes 2 sätestatud üldisesse vanaduspensioniikka ajavahemikus 1. jaanuar–31. detsember 2012, lõpeb tema teenistus 31. detsembril 2012.”

8 Samamoodi on prokuröride kohta põhiseaduse artikli 29 lõikes 3 sätestatud, et „prokurörid, välja arvatud peaprokurör, võivad olla teenistuses kuni üldise pensioniea saabumiseni”.

9 Üleminekusätete artikkel 3 näeb sellega seoses ette:

„Kui prokurör jõuab põhiseaduse artikli 29 lõikes 3 sätestatud üldisesse vanaduspensioniikka enne 1. jaanuari 2012, lõpeb tema teenistus 30. juunil 2012. Kui prokurör jõuab põhiseaduse artikli 29 lõikes 3 sätestatud üldisesse vanaduspensioniikka ajavahemikus 1. jaanuar–31. detsember 2012, lõpeb tema teenistus 31. detsembril 2012.”

10 Sellest tulenevalt on esiteks 1. jaanuaril 2012 jõustunud 2011. aasta seaduse nr CLXII, mis käsitleb kohtunike õiguslikku staatust ja töö tasustamist (edaspidi „2011. aasta kohtunike seadus”), artikli 90 punktis ha ette nähtud, et kohtunik saadetakse pensionile, kui ta jõuab „talle kohaldatavasse pensioniikka […] mida ei kohaldata Kúria esimehele”.

11 Teiseks on 2011. aasta seaduse nr CLXIV, mis käsitleb prokuröride teenistust ning peaprokuröri, prokuröride ja teiste prokuratuuri ametnike õiguslikku staatust, artikli 34 punktis d sätestatud, et „prokurör lõpetab prokuröriteenistuse, kui ta jõuab talle kohaldatavasse pensioniikka”.

12 Lisaks muudeti 2011. aasta seaduse nr CCI, millega muudetakse teatavaid seadusi vastavalt põhiseadusele, artikli 45 lõikega 4 notareid käsitleva 1991. aasta seaduse nr XLI artikli 22 punkti d; muudatus jõustub 1. jaanuaril 2014. Selle artikli uues redaktsioonis on sätestatud, et „notarite teenistus lõpeb päeval, mil nad jõuavad neile kohaldatavasse pensioniikka”.

13 Pensionikindlustust käsitleva 1997. aasta seaduse nr LXXXI (edaspidi „seadus Tny”) artikli 18 lõike 1 kuni 31. detsembrini 2009 kehtinud redaktsioonis oli sätestatud:

„Õigus riiklikule vanaduspensionile on alates 62. eluaastast igal isikul, kellel on vähemalt 20 aastat töö- või teenistusstaaži.”

14 1. jaanuarist 2010 jõustunud redaktsioonis on kõnealune säte sõnastatud järgmiselt:

„Riiklikule vanaduspensionile õigust andev vanus on määratud järgmiselt:

a) 62 eluaastat kõikidel enne 1. jaanuari 1952 sündinud isikutel;

b) 62 eluaastat ja 183 päeva kõikidel 1952. aastal sündinud isikutel;

c) 63 eluaastat kõikidel 1953. aastal sündinud isikutel;

d) 63 eluaastat ja 183 päeva kõikidel 1954. aastal sündinud isikutel;

e) 64 eluaastat kõikidel 1955. aastal sündinud isikutel;

f) 64 eluaastat ja 183 päeva kõikidel 1956. aastal sündinud isikutel;

g) 65 eluaastat kõikidel 1957. aastal või hiljem sündinud isikutel."

15 Osutatud artikli 18 lõike 2 kohaselt on õigus täispensionile igal isikul, kes:

„a) on jõudnud käesoleva artikli lõikes 1 määratletud pensionikka vastavalt oma sünniaastale […], ning

b) on töötanud vähemalt 20 aastat ning

[…]"

16 Lõpetuseks, vastavalt 2011. aasta kohtunike seaduse artiklile 230 on nende kohtunike hulgas, kes jõuavad enne 1. jaanuari 2013 uue kohustusliku pensionieani, sätestatud, et nende kohtunike teenistus, kes said 62-aastaseks enne 1. jaanuari 2012, lõpeb 30. juunil 2012, samas kui nende kohtunike teenistus, kes saavad 62-aastaseks ajavahemikus 1. jaanuar–31. detsember 2012, lõpeb 31. detsembril 2012.

17 Ka 2011. aasta seaduse nr CLXIV, mis käsitleb prokuröride teenistust ning peaprokuröri, prokuröride ja teiste prokuratuuri ametnike õiguslikku staatust, artikkel 160 sisaldab sisuliselt sarnaseid sätteid, nagu on ette nähtud kohtunikele. Nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 12 sai märgitud, kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2014 notaritele samasugust korda, nagu on ette nähtud kohtunikele ja prokuröridele.

Kohtueelne menetlus ja menetlus Euroopa Kohtus

18 Komisjon saatis 17. jaanuaril 2012 Ungarile märgukirja, milles asus seisukohale, et see liikmesriik on rikkunud direktiivist 2000/78 tulenevaid kohustusi, kuna ta on kehtestanud siseriiklikud õigusnormid vanusepiiri kohta, mille saabumisel tuleb kohtunikud, prokurörid ja notarid ametist vabastada. Liikmesriik eitas 17. veebruari 2012. aasta vastuses talle ette heidetud rikkumist. Komisjon esitas 7. märtsil 2012 põhjendatud arvamuse, milles palus Ungaril võtta oma kohustuste täitmiseks vajalikud meetmed kahe kuu jooksul arvamuse kättesaamisest. Liikmesriik andis vastuse 30. märtsi 2012. aasta kirjas.

19 Kuna see vastus ei olnud komisjoni hinnangul rahuldav, esitas ta 7. juunil 2012 käesoleva hagi.

20 Komisjon esitas samal päeval Euroopa Kohtu kantseleisse saabunud eraldi dokumendiga taotluse kohaldada Euroopa Liidu Kohtu kodukorra artiklis 23a sätestatud kiirendatud menetlust; Euroopa Kohtu president rahuldas esitatud taotluse 13. juuli 2012. aasta määrusega.

21 Alkotmánybíróság (konstitutsioonikohus) otsustas 16. juulil 2012 osa Ungari õigusnormidest, mille komisjon oli vaidlustanud, tagasiulatuvalt kehtetuks tunnistada. Euroopa Kohtu kantselei taotlusel esitas komisjon 25. juulil 2012 selle otsuse kohta oma seisukoha, milles ta jäi nii oma hagi kui ka kiirendatud menetluse taotluse juurde. Ungari esitas 14. augustil 2012 kostja vastuse, milles võttis samuti oma seisukoha kõnesoleva otsuse tagajärgede kohta käesolevale asjale.

Hagi

Poolte argumendid

22 Komisjon väidab, et vaidlusalused sätted on vastuolus direktiivi 2000/78 artikliga 2 ja artikli 6 lõikega 1, kuna need toovad kaasa põhjendamatu diskrimineerimise ega ole igal juhul sobivad ja vajalikud nende väidetavalt õigustatud eesmärkide saavutamiseks, millele Ungari tugines.

23 Ungari väidab esmalt, et käesoleva kohtuasja ese on osaliselt ära langenud, kuivõrd Alkotmánybíróság tunnistas oma otsusega 2011. aasta kohtunike seaduse artikli 90 punkti ha ja artikli 230 tagasiulatuvalt kehtetuks. Seega ei ole vaja hagi vastavas osas enam menetleda. Komisjon leiab aga, et nimetatud kohtuotsus ei avalda hagile mingit mõju.

Diskrimineerimine

24 Komisjoni hinnangul rikuvad Ungari õigusnormid direktiivi 2000/78 artiklit 2, kuna need toovad kaasa vanuselise diskrimineerimise nende kohtunike, prokuröride ja notarite vahel, kes on jõudnud asjaomastes õigusnormides sätestatud pensioniikka ja kes võivad teenistust jätkata. Kui kohtunike, prokuröride ja notarite kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri langetatakse 70. eluaastalt 62. eluaastale, toob see kaasa konkreetsel erialal töötavate isikute erineva kohtlemise vanuse alusel. Ehkki Ungaril on vabadus nende isikute pensioniiga ise kindlaks määrata, väidab komisjon, et uus kord mõjutab tugevasti poolte teenistussuhte kestust ning üldisemalt nende isikute erialast tegevust, kuna neil takistatakse edaspidi aktiivses elus osaleda. Komisjon täpsustab siinjuures, et tõsisasi, et asjaomastele isikutele kohaldati varem soodsamat korda kui teistele avaliku sektori teenistujatele, ei välista siiski, et kõnealused õigusnormid on diskrimineerivad.

25 Ungari väidab vastu, et käesoleval juhul diskrimineerimist ei esine. Tema arvates on komisjon hinnanud kõnealuseid õigusnorme isoleeritult ega ole võtnud arvesse üldisemat konteksti, kuhu need normid kuuluvad. Asjassepuutuvatel ametikohtadel töötavate isikute kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri langetamise eesmärk oli eelkõige korrigeerida nende isikute positiivset diskrimineerimist, kuivõrd erinevalt teistest avaliku sektori teenistujatest oli neil isikutel ainukesena õigus mitte üksnes jätkata teenistust kuni 70. eluaastani, vaid paljudel juhtudel saada lisaks töötasule ka vanaduspensioni, millele neil alates pensioniikka jõudmisest õigus tekkis. Seega oli reformi eesmärk töötamise üldist regulatsiooni tasakaalustada.

Diskrimineerimise põhjendatus

26 Komisjon leiab, et väidetav erinev kohtlemine ei ole direktiivi 2000/78 artikli 6 lõikes 1 esitatud tingimuste kohaselt õigustatud. Vaidlusalustel siseriiklikel õigusnormidel ei ole mingit õigustatud eesmärki ning igal juhul ei ole need proportsionaalsed. Osutatud tingimustele peab vastama mitte ainult kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri kindlaksmääramine, vaid ka vanusepiiri muutmine.

27 Komisjon väidab kõnealuses sättes silmas peetud „õigustatud eesmärgi” olemasolu kohta, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt võib vanuselise diskrimineerimise keelu põhimõttest erandi tegemine olla põhjendatud vaid eesmärkidega, mis tulenevad sotsiaalpoliitikast, olles seotud näiteks tööhõive-, tööturu- või kutseõppepoliitikaga. Esiteks ei nähtu asjaomastest siseriiklikest õigusnormidest ühtegi sellelaadset eesmärki ning seda ei ole võimalik järeldada ka üldisest kontekstist, kuhu need õigusnormid kuuluvad. Sellise eesmärgi puudumine on iseenesest direktiiviga 2000/78 vastuolus, kuna ilma selleta ei ole võimalik kohtulikult kontrollida vastavate õigusnormide õiguspärasust ja proportsionaalsust.

28 Teiseks märgib komisjon, et Ungari tugines haldusmenetluses sisuliselt kahele eesmärgile, mida asjaomaste õigusnormidega väidetavalt silmas peeti: esimese võimalusena ühtlustada pensionile minekut reguleerivaid eeskirju kõikide isikute puhul ning teise võimalusena soodustada noorte juristide kohtusse töölesaamist, et luua „tasakaalustatud vanuseline struktuur”.

29 Komisjon leiab, et esimest neist eesmärkidest ei saa pidada „õigustatuks” direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 tähenduses, kuna Euroopa Kohus on välistanud, et korralduslikku laadi eesmärgid võiksid diskrimineerimist põhjendada. Ungari argumendi kohta, et Euroopa Kohus jõudis oma 21. juuli 2011. aasta otsuses liidetud kohtuasjades C-159/10 ja 160/10: Fuchs ja Köhler (EKL 2011, lk I-6919) vastupidisele seisukohale – st need eesmärgid on õigustatud –, väidab komisjon, et see kohtuotsus ei ole käesoleval juhul kohaldatav. Nimelt ei laiendanud Euroopa Kohus selles kohtuasjas mõistet „õigustatud eesmärk” kõnealuse sätte tähenduses, vaid sedastas, et eesmärk luua „tasakaalustatud vanuseline struktuur”, mis koosneb nii noortest ametnikest kui ka eakamatest ametnikest, võib olla tööhõive- ja tööturupoliitika õigustatud eesmärk. Hoolimata asjaolust, et sellel „õigustatud eesmärgil” võivad olla „korralduslikud” tagajärjed, mis näiteks suurendavad kohtute valdkonnas avaliku teenistuse tõhusust, ei saa neid tagajärgi endid pidada „õigustatud eesmärkideks”.

30 Teise eesmärgi kohta märgib komisjon, et argument, mille kohaselt eakamad kohtunikud asendatakse nooremate kohtunikega, mille tulemusena peaks kohtute valdkonnas paranema avaliku teenistuse kvaliteet, ei ole ainult „puhtalt üldsõnaline” väide, mille Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses Fuchs ja Köhler tagasi lükkas, vaid ka üks vanusega seotud eelarvamuse väljendusi. Direktiivis 2000/78 püütakse isikuid just niisuguste eelarvamuste eest kaitsta.

31 Piirangu õigustatuse osas väidab Ungari, et asjaolu, et nii kohtunikke, prokuröre kui ka notareid puudutavad asjaomased normid võeti vastu ja jõustati samal ajavahemikul, näitab selgelt seadusandja kavatsust ühtlustada nendes valdkondades kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri, et luua nimetatud erialadel „tasakaalustatum vanuseline struktuur”. Pealegi on need eesmärgid direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 tähenduses „õigustatud”, mida komisjon ka ise tunnistas.

Asjaomaste siseriiklike sätete sobivus ja vajalikkus

32 Nende kahe eesmärgi osas, millele Ungari tugines ja mida vaidlusaluste siseriiklike õigusnormidega väidetavalt silmas peeti, leiab komisjon, et isegi kui neid pidada direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 tähenduses „õigustatud eesmärkideks”, ei ole asjaomased sätted nende eesmärkide saavutamiseks sobivad.

33 Esiteks ei aita kõnealused sätted saavutada pensioniea ühtlustamise eesmärki, kui võtta kõigepealt arvesse seda, et kohtunike ja prokuröride teenistussuhe lõpeb kohe pensioniea saabumisel, samas kui teiste avalike teenistujate teenistussuhe lõpeb alles siis, kui nad on jõudnud vastavasse vanusesse ja neil on täisvanaduspensioni saamiseks vajalikud teenistusaastad täitunud. Lisaks jäävad alles erandid, mis puudutavad Kúria esimeest, peaprokuröri, konstitutsioonikohtu kohtunikke või aseprokuröre ja õppeteenistuses olevaid prokuröre. Erinevalt teistest avaliku sektori ametikohtadest ei ole kohtunikel, prokuröridel ja notaritel võimalik taotleda pärast pensioniikka jõudmist „teenistuse huvides” ametisse jäämist.

34 Mis puudutab teiseks eesmärki soodustada noorte spetsialistide töölesaamist avalikku teenistusse õigusvaldkonnas, võib komisjoni hinnangul asjaomaste normide rakendamise tingimuste põhjal öelda, et need ei ole sätestatud viisil, mis aitaks taotletud eesmärki saavutada. Samuti ei ole nende sätetega tehtud võimalikuks anda eakamate ametnike kogemust edasi noorematele juristidele, kes nendes ametites tööle hakkavad. Ühtlasem ja jätkusuutlikum viis soovitud eesmärgi saavutamiseks oleks olnud kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri järkjärguline langetamine.

35 Ungari väidab siinjuures vastu, et tegelikult on just tänu nendele sätetele ja ühtlasi võimalusele nimetada ametisse nooremaid juriste kohtutes ja prokuratuuris vabanenud palju kõrgeid ametikohti, kuhu n-ö keskealiste põlvkond saab kandideerida. Ehkki vanemaealised kohtunikud, prokurörid ja notarid on sunnitud ametist lahkuma, jäävad paljud neist siiski edasi töötama. Nende ametis jätkamisega ja võimalusega pääseda kõrgematele ametikohtadele on tagatud see, et nad annavad oma kogemused noorematele kolleegidele edasi.

36 Veel leiab komisjon, et nii kiire ja radikaalne kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri langetamine läheb kaugemale sellest, mis on esitatud eesmärkide saavutamiseks vajalik, kuna selline muudatus võib tuua kohtunike, prokuröride ja notarite jaoks kaasa rasked tagajärjed. Nad oleksid sunnitud kiiresti teenistusest lahkuma, ilma et neil oleks aega võtta tarvitusele abinõusid, eelkõige finantsalaseid abinõusid, et tulla toime oma sissetuleku vähenemisega.

37 Ungari on seevastu arvamusel, et asjaomaseid isikuid puudutavad üleminekuperioodid olid teada mitte vaidlusaluste õigusnormide vastuvõtmisel, vaid alates 20. juunist 2011, kui Ungari parlament võttis vastu 2011. aasta seaduse nr LXXII, millega muudeti teatavaid seadusi õigusliku staatuse kohta vastavalt põhiseadusele. Juba 2011. aasta seaduse nr LXXII artikli 10 lõikes 1 olid toodud „etteteatamise tähtajad, mis kavatseti hiljem lülitada ka 2011. aasta kohtunike seadusesse ja üleminekusätetesse". Seega oli asjast huvitatud isikutel võimalik alates 2011.aasta juunist vaidlusalustes õigusnormides ette nähtud üleminekuperioodidega tutvuda. Ungari lisab, et notarite puhul jõustuvad kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri langetavad eeskirjad alles 1. jaanuaril 2014, nii et neil on veelgi pikem ettevalmistusaeg.

Süsteemi ühtsus

38 Komisjon rõhutab, et vaidlusaluste õigusnormide ja Ungari üldise pensionisüsteemi vahel puudub ühtsus. Ta toob välja, et „aastal 2012 lõpetatakse kohustuslikus korras teenistussuhe 62- kuni 70-aastaste kohtunike, prokuröride ja notaritega", samas kui „aastatel 2014 – 2022 tõstetakse üldist pensioniiga ja seega [kohtusliku teenistustest lahkumise vanusepiiri] järk-järgult 62. eluaastalt 65. eluaastale, mida kohaldatakse ka kohtunikele, prokuröridele ja notaritele". Seega viiks nende kahe reformi kombinatsioon noorte juristide töölevõtmisel ja edutamisel täielikult tasakaalustamata olukorrani, kuna võib ennustada, et aastatel 2012 ja 2013 võtab riik vabadele ametikohtadele massiliselt uusi inimesi tööle, kuid alates 2014. aastast, kui teenistusest kohustusliku lahkumise vanusepiir tõuseb, aeglustub see protsess oluliselt.

39 Ungari leiab, et komisjoni esile toodud ebaühtsus on vaid näilik. Kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri tõusu võib küll täheldada peaaegu kõikides liikmesriikides, ent see ei sea vaidlusaluste õigusnormide sisemist loogikat kahtluse alla. Viimane seisneb just nimelt kõnealustel ametitel töötamiseks ette nähtud vanusepiiri sidumises vanaduspensionieaga, et kindlaksmääratud vanus vastaks majanduslikule ja demograafilisele arengule, mida pensionisüsteem ja tööhõivepoliitika peavad tingimata järgima. Liikmesriikide rakendatav pensionipoliitika põhineb niisiis arusaamal, et kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiir ja vanaduspensioniiga peavad alati koos muutuma, et tööhõivepoliitika seatud eesmärkide saavutamine oleks tagatud.

Euroopa Kohtu hinnang

Hagi ese

40 Kõigepealt tuleb hinnata Ungari esitatud väidet, et kuna Alkotmánybírósági otsusega on osa hagi esemest ära langenud, ei ole selles osas vaja hagi kohta otsust langetada.

41 Sellega seoses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika järgi peab liikmesriigi kohustuste rikkumise olemasolu hindama selle olukorra alusel, mis valitseb liikmesriigis põhjendatud arvamuses määratud tähtaja lõppemisel ning et hilisemaid muudatusi Euroopa Kohus arvesse võtta ei saa (vt eelkõige 29. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-209/02: komisjon *vs*. Austria, EKL 2004, lk I-1211, punkt 16, ning 19. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-565/10: komisjon *vs*. Itaalia, punkt 22).

42 Käesolevas asjas on selge, et komisjoni põhjendatud arvamuses määratud tähtaja lõppemisel vaidlusalused siseriiklikud sätted veel kehtisid. Nagu Ungari kohtuistungil ise tunnistas, andsid pädevad siseriiklikud asutused nende sätete alusel halduse üksikaktid, millega asjassepuutuvate isikute teenistussuhted lõpetati.

43 Alkotmánybíróság tegi 16. juulil 2012, s.o pärast põhjendatud arvamuses määratud tähtaja lõppemist 7. aprillil 2012, otsuse, millega tunnistas 2011. aasta kohtunike seaduse artikli 90 punkti ha ja artikli 230 kehtetuks.

44 Ungari leiab, et kuna artikli 90 punkt ha ja artikkel 230 eelnevalt nimetatud kohtuotsusega kehtetuks tunnistati, ei saa neid enam põhjendatud arvamuses määratud tähtaja lõppemise seisuga kehtivaks lugeda.

45 Sellega seoses tuleb siiski märkida, et vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 41 meenutatud kohtupraktikale on kuupäev, mille seisuga Euroopa Kohus peab hindama Ungarile ette heidetud liikmesriigi kohustuste rikkumist, 7. aprill 2012. Alkotmánybírósági otsuse tagasiulatuv jõud ei muuda seega käesoleva hagi eset olematuks, võttes arvesse, et 2011. aasta kohtunike seaduse artikli 90 punkti ha ja artikli 230 tühistamine tuleneb sündmusest, mis leidis aset pärast seda kuupäeva ja mida ei saa seega arvesse võtta.

46 Igal juhul tuleb esiteks sedastada, et kõnealune kohtuotsus ei mõjuta kuidagi üleminekusätteid, milles nähakse ette analoogsed eeskirjad nendega, mis on toodud 2011. aasta kohtunike seaduse artikli 90 punktis ha ja artiklis 230. Teiseks, kuna nimetatud sätete tühistamine ei mõjutanud otseselt nende halduse üksikaktide kehtivust, millega asjassepuutuvate isikute teenistussuhted lõpetati, ei ennistata neid isikuid automaatselt teenistusse. Vastupidi, nad on kohustatud teenistusse ennistamiseks esitama kõnealuste aktide tühistamiseks kaebused, mille lahendamise lõpptulemus ei ole kindlalt teada, nagu Ungari ka ise kohtuistungil väitis.

47 Järelikult tuleb hagi üle otsustada tervikuna.

Sisulised küsimused

48 Selleks et hinnata, kas komisjoni etteheide Ungarile on põhjendatud, olgu meenutatud, et direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 1 sõnastuse kohaselt „tähendab „võrdse kohtlemise põhimõte”, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist ühelgi [selle direktiivi] artiklis 1 nimetatud põhjusel”. Direktiivi artikli 2 lõike 2 punkt a täpsustab, et selle artikli lõike 1 kohaldamisel peetakse otseseks diskrimineerimiseks seda, kui ükskõik millisel direktiivi artiklis 1 nimetatud põhjusel koheldakse ühte inimest halvemini, kui on koheldud teist inimest samalaadses olukorras (13. septembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-447/09: Prigge jt, EKL 2011, lk I-8003, punkt 42).

49 Käesoleval juhul puudub vaidlus selle üle, et vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid näevad ette, et kohtunike, prokuröride ja notarite teenistus lõpeb automaatselt 62-aastaseks saamisel.

50 Nimetatud erialadel töötavad isikud, kes on saanud 62-aastaseks, on samalaadses olukorras isikutega, kes on neist nooremad ja töötavad samal erialal. Samas on esimesena nimetatud isikud sunnitud oma vanuse tõttu teenistusest automaatselt lahkuma (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsused Fuchs ja Köhler, punkt 34, ning Prigge jt, punkt 44).

51 Vaidlusaluseid õigusnorme, mille kohaselt tähendab nendes normides ette nähtud pensioniikka jõudmine isiku jaoks automaatset teenistussuhte lõppemist, tuleb pidada sellesse vanusesse jõudnud isikute halvemaks kohtlemiseks, võrreldes kõigi ülejäänud teenistuses olevate isikutega. Sellised õigusnormid põhjustavad seega otseselt erinevat kohtlemist vanuse alusel, nagu on sätestatud direktiivi 2000/78 artikli 2 lõikes 1 ja lõike 2 punktis a (vt selle kohta 16. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-411/05: Palacios de la Villa, EKL 2007, lk I-8531, punkt 51).

52 Ungari väidab sellega seoses, et nende sätetega langetati kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri selleks, et kõrvaldada kohtunike, prokuröride ja notarite varasem positiivne diskrimineerimine, kuna erinevalt teistest avalikus teenistusest olevatest isikutest oli neil lubatud jääda teenistusse kuni 70-aastaseks saamiseni.

53 Selline asjaolu ei sea siiski kahtluse alla, et isikuid, kes peavad 62-aastaseks saamise tõttu teenistusest lahkuma, ning isikuid, kes ei ole veel sellesse vanusesse jõudnud ja võivad teenistust jätkata, koheldakse erinevalt. Erinev kohtlemine vanuse alusel tuleneb juba ainuüksi asjaolust, et on kehtestatud vanusepiir, mille saabumisel vabastatakse isikud teenistusest, olenemata sellest, milline vanus on ülempiiriks seatud ja veelgi vähem sellest, millist vanusepiiri kohaldati varem.

54 Seega tuleb sedastada, et asjaomased sätted põhjustavad otseselt erinevat kohtlemist vanuse alusel direktiivi 2000/78 artikli 1 ja artikli 2 lõike 2 punkti a tähenduses.

55 Direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimesest lõigust tuleneb siiski, et erinevat kohtlemist vanuse alusel ei peeta diskrimineerimiseks, kui sellel on õigustatud eesmärk, mis on siseriikliku õigusega objektiivselt ja mõistlikult põhjendatud, ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on sobivad ja vajalikud (eespool viidatud kohtuotsus Prigge jt, punkt 77, ning 5. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-141/11: Hörnfeldt, punkt 21).

56 Seega tuleb kontrollida, kas vaidlusalustel sätetel on õigustatud eesmärk ning kas selle eesmärgi saavutamise vahendid on sobivad ja vajalikud ning vastavad seega proportsionaalsuse põhimõttele.

57 Mis puudutab esiteks nende sätetega taotletud eesmärke, siis tuleb kohe märkida, et asjas ei oma tähtsust komisjoni väide, et sätetest ei nähtu selgelt ühtegi konkreetset eesmärki.

58 Direktiivi 2000/78 artikli 6 lõikest 1 ei saa nimelt järeldada, et taotletava eesmärgi kohta täpsemate siseriiklike sätete puudumine välistaks automaatselt selle, et niisugused sätted võiksid olla nimetatud artikli alusel õigustatud. Kui see täpsustus puudub, siis on oluline, et teised asjaomase meetme üldisest kontekstist tulenevad tegurid võimaldaksid tuvastada eesmärgi, millest meede on kantud, et saaks kohtulikult kontrollida selle eesmärgi õigustatust ning selle saavutamiseks kasutatud vahendite sobivust ja vajalikkust (vt eespool viidatud kohtuotsused Fuchs ja Köhler, punkt 39, ning Hörnfeldt, punkt 24).

59 Seetõttu tuleb hinnata argumente, mille Ungari kohtueelses menetluses ning kirjalikes seisukohtades ja kohtuistungil esitas ning mille kohaselt soovitakse asjaomaste sätetega saavutada sisuliselt kaks eesmärki: esiteks ühtlustada avaliku teenistuse alla kuuluvatel erialadel kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri, tagades sealjuures pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse, kõrge tööhõive taseme ja

vastavat õigusvaldkonda puudutava tegevuse kvaliteedi ja tõhususe tõstmise, ning teiseks kehtestada „tasakaalustatum vanuseline struktuur", mis soodustab noorte juristide juurdepääsu kohtuniku, prokuröri või notari ametikohtadele ning tagab nendele isikutele kiirema karjääri.

60 Nimetatud eesmärkide õigustatuse kohta tuleb teiseks meenutada, et Euroopa Kohus on varem otsustanud, et eesmärke võib pidada direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu tähenduses „õigustatuks" ning seega vanuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõttest erandi tegemist põhjendavaks, kui need eesmärgid tulenevad sotsiaalpoliitikast, olles seotud näiteks tööhõive-, tööturu- või kutseõppepoliitikaga (vt 5. märtsi 2009. aasta otsus kohtuasjas C-388/07: Age Concern England, EKL 2009, lk I-1569, punkt 46, ja 18. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-88/08: Hütter, EKL 2009, lk I-5325, punkt 41, ning eespool viidatud kohtuotsus Prigge jt, punkt 81).

61 Mis puudutab eesmärki ühtlustada avaliku teenistuse alla kuuluvatel erialadel kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri, tuleb tõdeda samamoodi, nagu kohtujurist oma seisukoha punktis 63 märgib, et kuna niisuguse eesmärgi taotlemisega on võimalik tagada kõikide isikute võrdne kohtlemine konkreetses valdkonnas seoses ühe olulise töösuhte elemendiga nagu pensionile jäämise aeg, siis võib seda eesmärki pidada tööhõivepoliitika õigustatud eesmärgiks.

62 Eesmärgi kohta kehtestada tasakaalustatum vanuseline struktuur, mis soodustab noorte juristide pääsu kohtuniku, prokuröri või notari ametikohtadele, piisab kui märkida, et Euroopa Kohtul on juba olnud juhust tõdeda, et eesmärk luua vanuseline struktuur, mis koosneb tasakaalustatult nii noortest kui ka eakamatest ametnikest, et soodustada noorte teenistusse võtmist ja edutamist, optimeerida personalihaldus ja ennetada võimalikke vaidlusi, mis puudutavad töötaja võimet teatud vanusepiiri ületamisel oma tegevust jätkata, püüdes samas tagada kvaliteetse kohtuteenuse, võib kujutada endast tööhõive- ja tööturupoliitika õigustatud eesmärki (eespool viidatud kohtuotsus Fuchs ja Köhler, punkt 50).

63 Kuigi eeltoodust järeldub, et vaidlusalustel sätetel on õigustatud eesmärk, tuleb viimaseks veel kontrollida, kas asjaomased siseriiklikud õigusnormid on sobiv ja vajalik abinõu nende kahe eesmärgi saavutamiseks.

64 Esimese eesmärgi puhul on asjaomased sätted Ungari taotletud ühtlustamise eesmärgi saavutamiseks põhimõtteliselt sobiv abinõu, kuna nendega püütakse kui mitte kõrvaldada, siis vähemalt oluliselt vähendada kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiride erinevusi kõikidel ametikohtadel kohtute valdkonna avalikus teenistuses.

65 Lisaks sellele tuleb aga veel kindlaks teha, kas asjaomased sätted on ka nende eesmärkide jaoks vajalik abinõu.

66 Selleks et hinnata, kas kõnealused sätted lähevad kaugemale sellest, mis on vajalik kõnesoleva eesmärgi saavutamiseks, ja kas nad kahjustavad ülemäära asjassepuutuvate isikute huve, tuleb neid sätteid vaadelda seadusandlikus kontekstis, kuhu nad kuuluvad, ning võtta arvesse nii nende sätete läbi puudutatud isikutele tekkida võivat kahju kui ka kasu, mida sellest saavad ühiskond üldiselt ja selle moodustavad üksikisikud (vt 12. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-45/09: Rosenbladt, EKL 2010, lk I-9391, punkt 73).

67 Sellega seoses tuleb märkida, et asjaomastest sätetest puudutatud isikute rühmade suhtes kehtis kuni nende sätete jõustumiseni erand, mille kohaselt võisid nad jätkata teenistust kuni 70. eluaastani – see tekitas neis isikutes põhjendatud ootuse, et nad saavad kuni nimetatud vanuseni teenistusse jääda.

68 Asjaomaste sätetega langetati järsult ja märkimisväärselt kohustusliku teenistustest lahkumise vanusepiiri, ilma et oleks ette nähtud üleminekusätted huvitatud isikute õiguspärase ootuse kaitseks.

69 Seega on vastavalt kõnealustele õigusnormidele, mis jõustusid alles 1. jaanuaril 2012, esiteks kõik enne seda kuupäeva 62-aastaseks saanud kohtunikud ja prokurörid sunnitud teenistusest lahkuma 30. juunil 2012 ehk kuus kuud hiljem, ning kohtunikud ja prokurörid, kes on saanud 62-aastaseks ajavahemikus 1. jaanuar kuni 31. detsember 2012, peavad teenistusest lahkuma 31. detsembril 2012 ehk igal juhul mitte hiljem kui aasta pärast (enamikul juhtudel vähem kui aasta pärast). Teisalt notarid, kes on saanud 62-aastaseks enne 1. jaanuari 2014, peavad lahkuma teenistusest sellel kuupäeval ehk hiljemalt kaks aastat pärast uue pensionisüsteemi jõustumist.

70 Neil asjaoludel on puudutatud isikud kohustatud lahkuma ametist ja lõplikult tööturult, ilma et neil oleks aega võtta tarvitusele niisuguses olukorras vajalikke abinõusid, eelkõige majandus- ja finantsabinõusid, kui võtta arvesse esiteks tõsiasja, et nende vanaduspension on nende töötasust vähemalt 30% väiksem, nagu kohtuistungil selgitati, ning teiseks, et teenistusest lahkumisel ei arvestata sissemaksete perioodiga, mistõttu ei ole täispensioni saamine tagatud.

71 Tuleb tõdeda, et Ungari ei ole esitanud ühtegi asjaolu, mis tõendaks, et asjaomast eesmärki ei oleks olnud võimalik saavutada mõne vähem piirava sättega.

72 Tõsi, see liikmesriik väitis, et asjaomastel isikutel oli alates 2011. aastast võimalik oma pensionisüsteemi muudatusi ette näha, kuna juba 2011. aasta seaduse nr LXXII, millega muudeti teatavaid seadusi õigusliku staatuse kohta vastavalt põhiseadusele, artikli 10 lõikes 1 olid toodud „etteteatamise tähtajad", mis kavatseti hiljem lülitada ka 2011. aasta kohtunike seadusesse ja üleminekusätetesse. Isegi kui aga oletada, et need sätted võisid olla piisavad, et asjaomastele isikutele tekkida võivat kahju ära hoida, tuleb siiski märkida, et Ungari ei ole kuidagi selgitanud, et vaidlusalused õigusnormid võimaldasid kohtunikel, prokuröridel ja notaritel piisava kindlusega näha ette muudatusi, mida nende penisonisüsteemi osas kavandatakse, ning võtta tarvitusele vajalikud abinõud.

73 Samuti ei ole Ungari välja toonud põhjusi, miks ta langetas pensioniiga kaheksa aasta võrra ega näinud ette sellise muudatuse järkjärgulist rakendamist, samas kui seaduses Tny oli ette nähtud, et alates 2014. aastast tõstetakse järgmise kaheksa aasta jooksul pensioniiga kolme aasta võrra 62. eluaastalt 65. eluaastani, ning lisaks sellele veel, et seaduse sätted jõustuvad alates 1. jaanuarist 2010 ehk neli aastat enne nende kohaldamist.

74 Nagu kohtujurist oma seisukoha punktis 66 märgib, viitavad need erinevused vaidlusaluste sätete ja seaduse Tny vahel sellele, et vanaduspensioniea alandamisest puudutatud isikute huve ei ole arvesse võetud võrdselt teiste selliste avalike teenistujate huvidega, kelle vanusepiiri tõstetakse.

75 Eelnevast lähtudes tuleb teha järeldus, et vaadeldavad sätted ei ole Ungari esitatud ühtlustamise eesmärgi saavutamiseks vajalikud.

76 Teise eesmärgi kohta kehtestada tasakaalustatum vanuseline struktuur, mis soodustab noorte juristide pääsu kohtuniku, prokuröri või notari ametikohtadele ning tagab nendele isikutele kiirema karjääri, tuleb öelda, et vastab tõele Ungari esile tõstetud argument, et kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri alandamisega tekib juurde palju vabu ametikohti, millele saavad asuda noored juristid, ning kiirendatakse asjaomastel erialadel töötavate isikute rotatsiooni ja väljavahetamist.

77 Kuid samas võivad niisugused lühiajalises perspektiivis positiivsetena näivad eesmärgid seada kahtluse alla võimaluse jõuda keskmises ja pikas perspektiivis tegelikult tasakaalustatud „vanuselise struktuurini".

78 Kui 2012. aastal toimub ülikiire asjaomastel erialadel töötavad isikute väljavahetamine tulenevalt asjaolust, et kaheksa vanuserühma asendatakse üheainsaga, s.o 2012. aasta vanuserühmaga, siis 2013. aastal langeb rotatsiooni tempo sama radikaalselt, kuna asendatakse vaid üks vanuserühm. Veelgi

enam, rotatsiooni tempo muutub järjest aeglasemaks, kuivõrd kohustusliku teenistusest lahkumise vanusepiiri tõstetakse vastavalt seaduse Tny artikli 18 lõikele 1 järk-järgult 62. eluaastalt 65. eluaastani, mis omakorda halvendab noorte juristide võimalusi õigusvaldkonna ametikohtadele pääseda.

79 Järelikult ei ole vaadeldavad sätted tasakaalustatuma „vanuselise struktuuri" kehtestamise eesmärgi saavutamiseks vajalikud.

80 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid, mis põhjustavad erinevat kohtlemist, ei vasta proportsionaalsuse põhimõttele, ning seega kuulub komisjoni hagi rahuldamisele.

81 Kõike eeltoodut arvesse võttes tuleb sedastada, et kuna Ungari on võtnud vastu siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt peavad kohtunikud, prokurörid ja notarid 62-aastaseks saamisel teenistusest lahkuma, mis viib erineva kohtlemiseni vanuse alusel, ilma et see oleks taotletavate eesmärkide suhtes proportsionaalne, siis on Ungari rikkunud direktiivi 2000/78 artiklist 2 ja artikli 6 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.

Kohtukulud

82 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1 on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja Ungari on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud välja mõista Ungarilt.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Kuna Ungari on võtnud vastu siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt peavad kohtunikud, prokurörid ja notarid 62-aastaseks saamisel teenistusest lahkuma, mis viib erineva kohtlemiseni vanuse alusel, ilma et see oleks taotletavate eesmärkide suhtes proportsionaalne, siis on Ungari rikkunud nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel, artiklist 2 ja artikli 6 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.**

2. **Mõista kohtukulud välja Ungarilt.**

Allkirjad